6

DIVI CAROLI BORROMÆI COR ADAMANTINVM.

CARMEN GENETHLIACVM.

AVCTORE

PETRO IACOBO FALCONIO
E SOCIET. IESV.

BIBLIOTECA NAZ.
VITTORIO EMANUELE

MEDIOLANI, MDCLVI.

Ex Typographia Ludouici Montiæ ad Plateam Mercatorum.
SVPERIORVM PERMISSV.

EMIN.MO AC REV.MO PRINCIPI GIBERTO S. R. E. CARD. BORROMÆO.

Ictum à me in Braydenſi Athenæo carmen D. Carolo Panegyricum, non alio in lumine, quàm tuæ purpuratæ Virtutis, doctrinæq; ter laureatæ collocandum putaui Eminentiſsime Princeps, quippè qui diſerta morũ ſimilitudine luculentior es in Aula Romana Caroli Borromæi Panegyricus. Cor adamantinum laudationis huius argumentum habes, & materia pretioſum ſua, & diuini Amoris cælatura notabile, cuius adamantem cordis, ne Cyprium, aut Sideritem, vitreum fragilemq; intellige, ſed Arabico, Indicoq; præſtantiorem, eiuſq; decantatas dotes, ferri atq; flammarum, veneni ac veneficij, terroris peſtiſq; victrices, cumulatiſſimis laudibus ſuperantem. Caroli namq; animus,

duro ex adamante creatus,

totuſq; adamas, & magica opum incantamenta, & dulcia venena voluptatum,& faſcinantis veneficia gloriæ,& terriculamenta omnia & blandimenta deluſit, conciliatrix verè amoris gēma, diuinæq; in hominibus pacis Iride ſereniſſimâ colorata. Incredibilem adamantis fœcunditatē, nouos producentis adamātes, gratulaberis veriùs Em.^{me} Princ. nūquā effœtæ Caroli Sanctitati, qui è corde gēmifero ſui tot ſimiles adamātes edidit, quot lapidea hominum corda mutauit in gemmas, & quot pretioſæ Virtutis animauit in adamātes. Cordis verò in opere, diuiniq; Amoris in cælatura, decora omnia, in Borromæam diſperſa proſappiam, vnoq; collecta in Caroli corde recognoſces, vbi confertiſſimas Heroum lauros, ſacras Antiſtitum infulas, Eminentiſs.^{rum} Principū purpuras, Regum ſceptra, Imperatorum diademata, thiaras Pontificum, Diuorumq; coronas Borromæas, videas. Illinc ſpiritus accipis auguſtiſſimos, dum Vitalianos duos, Pontificem Max. alterum, alterumq; Patauij Regem, in Caroli corde ſpirantes inſpicis: dum Fede-

ricum

ricum Ænobarbum patrem & Philippum filium, Conradum III. & Henricum V., ab Ioanne Vitaliano, Borromani ac Borromæi nominis principe propagatos Imperatores vides. Illic Iuſtinæ Vitalianæ, regiæ Virginis Martyriſq; palmas, Sanctiſſimi Antiſtitis Maximi, Beatiq; Baſilii Laureta cæleſtia veneraris, vnde laureas decerpunt ſuas, & Corona Borromæa, & Federicus Cardinalis, coronatæ in Cælo virtutis populari opinione florentes.

Te quòq; Principibus permixtum agnoſcis auitis,

tuaſq; virtutes eximias, cordis in adamante notatas, in quo videre eſt adamantinum Caroli candorem, indicem tui, nullo fumantis gloriæ, nulloq; voluptatis æſtuoſæ incaleſcentem incendio, vt propterea corde adamantæo munitũ, ferreumq; dixeris Caroli pectus, quod trahere figurata Venus in magnetica gemma non potuit, ex natiuo adamantis miraculo, magnetis rapinas ferreas prohibentis. Quin etiam fortitudinem Caroli, firmiorem adamante mireris, quæ,

plumbea

plumbea glande percuſſa, cui cedere adamas ſolet, infragilis prorsùs & immota loco, reuocari à conſilio deturbandæ iniquitatis de ſolio plumbei talenti nequiuit. His alijſq; Caroli virtutibus adamantis gēmarum ſolis infuſcata miracula: maiorum minorumq; claritatem ſanguinis & gloriæ ſplendidè obſcuratā, tuaſq; præclaras laudes, deſcriptas in gemma dum relegis è Bononienſi legatione ac Ferrarienſi Vicaria, è Peruſinis ac Romanis, geſtis pro dignitate muneribus, Vitamq; Sanctiſſimi Præſulis, cælato è corde ſpirantē auidus admirator dum vides, æmulatorq; dum viuis, mei quoq; tributū obſequij, votiuum cor aſpice, faciliſq; accipe Princ.[s] Em.[me], quod ſupplicis amoris monumentum, Borromaei Honoris in templo, tuæq; Virtutis ad aram ſpontè ſuſpendo. Vale.

Emin.[a] Tuæ.

Seruus deditiſſimus

Io. Baptiſta Baldironus.

D. CA-

D. CAROLI BORROMÆI COR ADAMANTINVM.

Religio perorat, Mediolanenſis vt Eccleſiæ dignitati par, & Sanctitati, Antiſtes renuncietur. Amor diuinus Carolum naſciturum prænunciat, adamantino corde muniendum, in quo virtutum omnium formas, Præſuliſq; Sanctiſſimi vitam vniuerſam incidit.

Carmen I.

QVAM noua tempeſtas, [1] clariſque ſerenæ procellis,
Grandine ſtellarum, & radiorum turbine mergit
Aronenſem arcem, Borromæoſque penates!
An Cæli Erydanus, puriſque Galaxia flammis
Regales CAROLI cunas, nutritque, fouetque,
Pur-

1 Cæleſtis lux, in ſpeciē globi, lucidiq; fluminis, Caroli ſanctitatem prænunciat.

Purpureamq; animam candoris inebriat amne?
An Puer exoriens, Erythræa ut Phoſphorus vnda,
Gemmifer [2] ex utero, pretioſos ventilat ignes,
Inſubriæq; diem geminato ſole maritat?
An ſtellantis Amor concretum è corde leonis
Scutum adamantæum Carolo fert ignea contrà
Tela tenebrarum, & Cyprijs mellita venenis
Arma voluptatum? Globus ille, volubile fulgur,
Cor properat Carolo, ſuperi cęlamen Amoris:
Et via luce flagrans, niueo ſtellata pudore,
Borromæa via eſt. Cor ſacri concipe Martis
Magne puer, furiaſq; oriens illude Gigantum,
Parthenium dum carpis iter, ſine clade pudoris,
Heroum candore vias, vitaſq; colorans.

Sidera dum rident, plauduntq; in nocte choreas,
Roris & in gemmas dum gaudia ſeminat æther,
[3] Arbitra ſacrorum, ac templi Regina Sacerdos,
Relligio liquidis guttata doloribus ora,
Extollens palmas, gemituſq; leuamina curæ,

Vos aſtrorum acies [4] (dixit) quæ lumina veſtri
Aurea ductoris, nullis populata rapinis
Vmbrarum, æternumq; diem ſine fraude videtis,
Deſpicite has longa merſas caligine luces,
Dum viduos ploro ſacris cultoribus agros
Inſubriæ, errantemq; gregem ſine rege, luporum
Influere in rabiem, & Stygios ſaturare furores.
O mea ſi [5] Caij reduces, Datijq; ſerenent
Lumina rectores, queis vis adamantina cordis,
Indocilis ferro vinci, flammiſq;, rigebat?
O mihi ſi Ambroſium reuehant fluitantia gemmis
Sęcula, [6] qui quondam ſcelerata cæde natantem,
Aggeribus templi Auguſtum, ſacriſq; repulſum,
Poſt longum exilium, veteriſq; piamina culpæ,
Vix exoratas tandem reuocauit ad aras,
Maieſtas armata preces vt fudit inermes,

2 Ex matre Margarita Medicea, Pij IV. Pont. ſorore.

3 Orat gemens Religio, Eccleſiæ viduæ, Preſulē Diuorum veterum ſimilem

4 Angeli militiæ cæli, & aſtra matutina.

5 Archiepiſcopi Mediolanenſes inuictę virtutis

6 S. Ambroſius ob cædē Theſſalonicæ Theodoſium Imper. Anathemate perculſum tēplo prohibuit.

Palmi-

Palmiferis ſupplex manibus , lauriſq; comatum
Deciduis , ſtratoq; irrepens corpore templum.
Defluite in noſtros lachrymantia ſidera luctus.
Reddite [7] ſemianimis veſtro ex adamante creatum
Cor animumq; parem , quem pallida regna pauefcant ,
Septenumq; ſcelus ſacri Herculis arma tremiſcat .
Tuq; Amor æquæui ſpirans è corde Parentis ,
Flammæ cui volucres , cui tela adamantina curæ ,
Cum paſtorali ſceptro da fulgere læuam
[8] Ægide, & Inſubrici Rectoris [9] fulmine dextram ,
Laurigeras contra furias , peſteſq; triformes,
Atq; adamante ſacrum ſeptemplice protege pectus.
Accepere pios plaudentia ſidera fletus,
Atq; auditor Amor , qui lamentabile carmen
Aure beat , mæſtum Diuæ ſolatur amorem.
En optata dies, quâ Borromæius infans
Naſcitur Inſubriæ columen , lumenq; ſacrorum,
Qui corde impauido nigta tela retundet in arcus,
Inq; ſagittiferos funus vitale remittet.
Namq; ego naſcenti , nullis violabile telis ,
Cor adamantęum , tenero pro corde , reponam,
Ne pueri ſubeat penetrabile pectus inermi
Cæcus amor , Cyprioq; cor ex adamante recondens
Delicijs fragile, [10] primos inceſtet amores.
Dixerat , ac dictis reſpondens præpete dextra,
Concretis durat lachrymis , niuibuſq; pudoris
Gemmam adamantæam , radijs ex æthere puros
Immiſcens operi , pacatæq; Iridis arcum,
Et matutinos fletus ridentis Olympi,
Magnanimoſq; æſtus ſuperi de corde leonis,
Et placidas iras, & amantes Numinis ignes.
Tum cæli cælator Amor ſtellante ſagittam
Eripit è pharetra , cordiq; adamante rigenti,
Gnarus imaginibus pretioſo vulnere natis
Aſpirare animas, [11] primos ab origine patres

7 Inſubribus Præſulē cęleſti fortitudine inſtructum .

8 Clypeo ad Eccleſiæ libertatem tuendam.

9 Ad audaciam impiorum cōtendam.

10 Quia Cyprius adamas, adulterinus, & fragilis eſt.

11 Incidit Amor maiores natu , & minores , vt omnium virtutes vno in Carolo inſint.

Borromæorum Procerum cælamine viuo
Sedulus incîdit, cordiſq; in parte reponit
Venturos olim Maiorum è ſtirpe Minores ;

12 Fluuio à Cyro, in tot riuos diuiſo.

Vt virtus diffuſa , [12] Gnydiq; ſimillima , riuos
In tercentenos, ſexagenoſque fluenti,
In Caroli regalem animam concordibus vndis
Confluat, in ſeros latè fluxura nepotes.
Principio velis cælato in margine cordis,

13 Borromæi à Troianis Anicijs, & Vitalianis oriundi.

[13] Iliacoſq; duces , Troiamq; volare per vndas,
(Quò Borromæç referunt exordia gentis)
Littus in Auſonium videas: Antenoris vrbem,
Surgere, fundariq; auguſtis molibus aulam,
Regum Antenoridûm ſedem , quos agmine longo,
Hinc gens Anicia, atq; hinc Vitaliana propago,
Impediens palmis , ſceptrorum & faſcibus orbem,
Et Borromani, Borromæique Dynaſtæ
Vndiq; circumſtant, ſoboles fidiſſima Regum.

14 Rex Pataiuj ab Antenore cōditi.
15 Iuſtinus eius filius regno ſpoliatus.

Hîc [14] Antenoreâ Rex Vitalianus in aula
Suſpicitur Pataui, gemmis crinalibus ardens,
Cui [15] Iuſtinus adeſt, iuſtiſſima cura parentis,
Regales ſed opes , atq; illætabile regnum
Calce ſuperbifico premit, atq; immobilis adſtat,
Lubrica dum ſceptra , & diademata lubrica frontis,
Aureolos angues, ſpiraſq; imitata chelydrûm
Defluxere comis manibuſq; , ac muricis vnda
Defluxit pariter. Carolo at iurata nepoti
Non defecturæ tranſcribit iura coronæ,
Regnaq; virtutum , nullis rapienda tyrannis.

16 S. Iuſtina Vitaliana Virgo, & Mart. Iuſtini ſoror.

Sed Iuſtina [16] tibi, patrij ſpes vnica regni,
Lilia, purpurei lactentia ſceptra pudoris,
Non vis vlla rapit, nec ſanguinis effluit oſtrum
Decolor, aſſerta pro Relligione profuſum.
Virgineo bicolor candore, cruoris & igne,
Diua, refers Carolum Romano à Sole rubentem,
Seruantem niueis fidas candoribus Ætnas.

Vitigis

Vitigis laceras Regis, [17] Totilæq; catenas,
Romuleaſq; iugo matres, Patrumq; Senatum
Compede barbarica, Romamq; pauore ſolutam:
Imperium palmis, ſceptriſq; virentibus auctum,
Hos [18] Borromano de nomine Borromæum
Ioannem, Gotica referentem è clade triumphos,
Mandat Amor faſtis, [19] Federicumq; nepotem
Addit, Alexandri qui pendet in oſcula ſupplex
Reginâ coram Adriacâ, Regumq; Senatu,
Lemmate poſt HVMILI ſignata numiſmata cudens,
Quod Borromæum tranſcriptum in ſtemma ſuperbit.
Federice [20] alter, ſcelerum clariſſime, Cæſar,
Partem in corde pio (ſinerent facta impia) haberes,
Quæ tibi Cæſareum, nomenq; decuſq; tulerunt.
Hinc conſanguineus murex, & lauriſer vndat,
[21] Conradi, [22] Henrici, Borromæiq; Philippi,
Siue pios dedit hos virtus, ſeù pœna nocentum
Pectora deterſit, liquidoq; dolore nouauit,
Omnes lauurigeri, atq; omnes gemmata coruſcant
Sceptra, & Cæſareas ſceptrorum in flore volucres.
Inſerit his Carolum, hæredem ſplendoris auiti,
Sidera Maiorum virtutum Sole fugantem,
Imperitantem aris, & fulgura crine rotantem.
Vitaliane arctans trinis maiora coronis
Tempora, maioriq; aulam virtute Quirinam
Amplificans, mundum ſuſtollis grandior Atlas,
Sacra, gigantæo lætiſſima robore, ceruix
Non Vaticano gemit inclinata ſub orbe,
Nam ſub mole graui, tu ponderis inſcius Atlas,
Dulcè canis, biforis plumbi, ſyluæq; ſonantis
Diſcordes animas concordi fœdere iungens,
In templum cæleſte melos, Muſaſq; reportas.
Tu cytharam ætheriam deducis, hydramq; canoram,
Cogis olorinos per guttura liuida cantus
Fundere, quos cycni per colla argentea ducunt.

17 A Regibus Gotis victis Romanos vindicat Ioānes, ideò primus bonus Romanus, & voce corrupta Borromæus apud Inſubres dictus Federicus I.

18 Federicus I. Ænobarbus ſubdit ſe Alexandro III. Pont.

In numis Federici I. Humilitas ſcripta.

20 Federicus II. impius, & imperio ſpoliatus.

21 Conradus III. pius.

22 Henricus V. in fine pius apud Turſell.

23 Vitalian. Pont. Max. primus organa, aliaque muſica inſtrumenta in templis adhibuit.

Sic cælum in terras, & muſica ſidera deferſ,
Concentuq; animas vitæ immortalis amores.

23 Amor incidit Epiſcopos Borromæos.

Imperat hìc [23] Amor inciſos effulgere vultus
Borromæorum Patrum, quibus infula crines
Impedit, & multo radians adamante thiara,

24 Et Cardinales.

Aut [24] quibus affulget capitis regalis amictus,
Diluuio emerſus Tyrio, & circumfluit Hermus
Textilis, aureolo flauentia cingula riuo.

25 Et Diuos alioſq; Sāctitatis fama conſpicuos

Seu [25] quibus accendit ſerto ſtellante capillos
Lux Adriadneæ non conceſſura coronæ.

25 S. Max. Epiſc. Patauinus, qui ſcripſit vitas SS. Martyrum.

[26]. Maximus hinc vibrat Patauinæ tela thiaræ
Aurea, qui ſacris vitalia vulnera chartis,
Aſſerit heroum, palmaſq; neceſq; beatas.
Non vos Idalij paſtoris miſſile fatum
Præripiet, melior calamo quos Maximus aureo
Merſos fonte rubro, Diuorum inſcribit in albo,
Indocileſq; mori ſacros æternat Achilles.

27 B. Baſilius Borromæus, ex ordine ſacro S. Auguſtini.

Hinc Auguſtini [27] Baſilium ex Ordine, cælo
Quem regnatorem libertas clauſa redonat,
Spirantem aſpicio, nam Relligionis honores,
Borromæorum titulis, opibuſq; parentum
Anteferens, clauſtris captiuus in aſtra volauit.
Pallentes inter cineres non pallida Virgo,

28 Corona ex familia S Franc., Sanctitatis opinione celebris.

Flore, [28] Corona, tuo cæleſtem claudis Aprilem:
Vnde legit Carolus primæua roſaria frontis
Lactea, purpureoſq; puer traducit ad annos.

29 Federic[us] auus S. Caroli.

Poſt [29] Federicus gemmanti è corde refulget,
Auctus prole parens, maiorq; parente ſuperbit

30 Gibertus pater.
31 Margarita Medicea mater.

[30] Gibertus palmaris Eques, qui è [31] coniuge fœlix
Medicea, Carolum virtutum ſanguine cretum
Inſubricis addit numen placabile templis,
Nuptarum Carolum conſanguinitate ſororum

32 Affinitate cōtingit omnes pene Italiæ Principes.

Principibus [32] mixtum Auſonijs, ſtabuliq; Columnæ
Parthenopes Comitis Magni, nodoq; iugali
Gonzagarum aquilas religantem: murice clarum

Medicei

Medicei dono Patrui, regniq; Latini
Fortunantem aulam; quanquàm de culmine regni
Spontè cadens, iacit æternam inter ſidera laurum,
Quam non ære cauo fugitiuum fulmen adurat,
Nec coniuratis decerpere frondis honorem
Vnguibus Harpyiæ valeant, furiæq; procaces.
Haud procul aſſurgit, Caroloq; [33] ſimillimus ardet
Oſtro inflammatus, cæliq; comantibus aſtris,
Paſtoralem haſtam dextra, ſacrumq; thiaram
Vertice Federicus habens, cui [34] gemmeus amnis
Spargitur eloquij, cui florida labra loquuntur,
Sanguineaſq; roſas, & lactea lilia fundunt.
Phœnicis volitans per ſcripta volumina pennis
Immortalem animam chartis pallentibus afflat:
Vnde triumphantis floreſcere [35] gaudia mentis,
Atq; [36] oratores ſacros, vt ſemina Cadmi,
Palmiferos credas nigris emergere ſulcis,
Haſtaſq; clypeoſq; ſonoraq; tela vibrantes,
Tela Erebo clades, cæloq; datura triumphos.
Tum Federicus [37] gemino de Sole vocatos,
Fœcundos laudum, doctrinarumque parentes,
Quorum animæ illuſtres ſcriptorum in luce perennant
Colligit, occiduo velut aſtra orientia Soli,
Luminaq; Inſubriæ tot clara volumina credit,
Lumina ſidereo quot ſcripta Galaxia lacte,
Congerit, innubeſq; docet clareſcere noctes.
Quanta ſed ille addit laudum æternanda ſuarum
Lumina, cum pleno Caroli ſe proluit æſtu?
His Amor adſcribit, venturi præſcius æui,
Borromæum agmen Procerum, [38] queis criſta comantes
Peruolitat galeas, [39] vel Apollinis arbor inumbrat,
[40] Queis vectigales reclinant oppida [41] faſces
E Borromæi generis ditione ducentos,
Vitalianæ arces, Iuſtinæ ac nomine turres,
Verbaniq; lacus, ac regna liquentia plaudunt.

Antem-

33 Federic. Card. & Archiepiſc. virtutibus inſignis.

34 Orator eloquens.

35 Scripſit de iucunditate mentis.

36 De ſacris oratoribus.

37 Bibliothecam publicam inſtruit voluminibus tota ex Europa comparatis.

Borromæos
38 Heroas Amor,
39 Literatos, &
40 Dynaſtas incidit.

41 Quorum ſub dominatu oppida 202. prętèr arces.

Renatus Borromæus, cuius in ſtemmate mala 42 cyeria, ducit vxorem, Herſiliam Farneſiam

Antemharum alis, & ſquamea dona reportant:
Inde reſlorentem regali è ſtirpe Renatum,
Cum Borromæis miſcentem lilia [42] malis
Farneſia Herſiliç, cuius de ſanguinis vnda
Clarior emergit Carolus; Tibi Iulius hæret

Ex Renato & Herſilia Carolus, & Iulius Cæſar.

Cæſar germanum ſidus, Mauortia vibrans
Fulgura, belligeroq; deo virtute ſecundus,
Quem Vercellenſi raptum obſidione, volucri
Vulnere, fama ſuis tranſcripſit in æthera pennis.

43 Ex Carolo Renatus, Gibertus Card., & Vitalianus, omnes doctrinis exculti.

Exoritur [43] Carolo, Regumq; Renatus auorum
Lumina prima refert, cui caua Modeſtia morum
Candicat, & viridi ſapientia Daphnide vernat,
Canitiemq; animi; longæuaq; ſenſa coronat
Florida conſilio, patrumq; renata ſenectus.
Tu quoq; conſurgis germen palmare parenti
Vitaliane, ſuos cui Mars & Pallas honores
Texit Apollineos, & circum tempora nectit
Martia in Inſubricos virtus dominata maniplos.

44 Ex Iulio Cæſare Ioãnes, Paulus, Antonius, & Federicus Nũcius ad Heluetios.

[44] Heroem quanta ſed maieſtate relinquit
Iulius, auguſtum Regum de Sanguine, Cæſar,
Indole regalem, ferroq; auroq; potentem,
Imperio atq; manu, Ioannem hyberna locantem,
Dux Equitum Paulus cui fulminat, atq; Tribunus
Militiæ Martiſq; ſciens Antonius, ambo
Laurigeros animos in patria bella ferentes,
Dum Federicus diuinæ fœdera pacis
Nuncius Arctois populis Rhenoq; reportat,
Vndè redux patrium Erydanum, Tyberimq; fluentem
Murice, purpureo circumfluus amne reuiſet!

45 E Caroli ſanguine Card. Gibertus, cuius virtutes, & facta incidit Amor:

[45] Sed Carolo genitore ſatus, pulcherrimus hortis
Vulſus ab Inſubricis, Tyberis translatus ad vndas,
Purpureus flos, Heſperio ſpectabilis oſtro,
Tu Borromæos faſtos Giberte coronas.
Hic Amor exultans, pleniſq; vndantia labris
Gaudia diffundens, cordi dum dextra creatrix

Vitam animamq; addit, ſic vocem in cantica ſoluit.
 Viuat Gibertus, cælamine viuat Amoris,
Gemmea Giberto vita eſto, ac gemmea Virtus.
Vt ſeptemgemino ſtellatus nomine, Iarchæ
Annulus irradiat, ſeptenaq; ſidera claudit:
Sic Borromæum Caroli cor, amabile cælum,
Nomina [46] virtutum, ſolemque ac ſidera claudat,
Sidera Giberti, non unquam erratica cælo,
Clauo adamantæo Caroli ſub pectore fixa.
Qualis Achatæus Pyrrhi ſcintillat Apollo,
Muſarumq; cohors, armis inſtructa canoris:
Talis inardeſcat Gibertus, Amoris Apollo:
Sole ſerena ſuo, radiet [47] Sapientia corde,
Virtutumq; cohors, ſua ſidera fronte coruſcans.
At pro fonte ſacro lymphæ Pamaſſidis, oſtrum
Tergeminas ſaturet, frontis viridaria, lauros.
 Viuat Gibertus: cælamine viuat Amoris,
Clarior, inſculpta quàm viuus Iaſpide Cæſar;
[48] Regia Nobilitas præfigat vertice Lunam,
Romulæ & Odriſiæ geſtamen nobile gentis,
Nobiliuſq; pedi ſubſtratum Virginis aſtrum.
At dextram ætheriæ lances, ac tempora ſidus
Irradiet crinale Iouis, quo ſidere fœlix
Romulei Iouis æquatas examine lances
Libret, vt Erigone ſtellata, hiacynthina qualis
Iudicis è collo Pharij pendebat imago [49].
Aurea ſed, vacuam tibi, non Ferraria libram
Dimoueat, flauis non prodiga Felſina arenis,
Nec momentum addat fœcunda Peruſia donis.
[50] Candida tum Virtus, puris baccata ſmaragdis
Floreat, Idaliumq; comis præfulgeat aſtrum,
Virgineas vibrans veneres, flammaſq; niuales,
Ignis Acidalij, & Paphiæ nil noctis habentes.
 Viuat Gibertus: cælamine viuat Amoris.
Chryſoliti referens Saturnia ſidera flammis,

46 Incidit Amor in corde S. Caroli, 7. virtutũ formas Giberti Card. præferentes ſuum ſidus, vt ſymbolum propriæ virtutis.

47 Prima Giberti ſapientia cum Sole inciditur, Philoſophiæ, Theologiæ, & Iuris prudẽtiæ coronata laureis.

48 Secũda Nobilitas, cum Luna.

49 Tertia Iuſtitia, cum ſtella Iouis in fronte, cum libra in manu: incorrupta in muneribus obitis.

50 Quarta Pudicitia cũ ſtella Veneris, ſed cæleſtis, intaminatæ.

51 Quinta Prudẽtia, Saturni cũ ſidere.

Verticis ante vllas [51] Prudentia nata pruinas,
Albens vere nouo, & prima lanugine canens,
Præcocis Autumni pomis matura rubeſcat,
Fuluaq; iu Heſperiam Saturnia ſæcla reducat.

52 Sexta Fortitudo cum ſtella Martis in vertice.

[52] Magnanimum pectus ſit Palladis Ægide cinctum,
Fronte ſerenata Mauortis præferat aſtrum,

53 In Braydenſ., diſputationib'

54 & in Pontificio bello perſpecta.

[53] Ternaq; Palladio poſt laurea prælia circo,
Fulguret impauidus [54] belli curator Hetruſci,
Vulnera non metuens, ſlauentia munera vincat,
Virtutum geminos, ferrumq; aurumq;, tyrannos.
Viuat Gibertus, ſed cordis in Iride viuat,
Mille bibens: varios Caroli de Sole colores,
Quam radijs adamas pingit natalibus Irim;
Talis in Eoâ radiat natiuus Achate,
Verſicolorq; refert Protheus millena colorum
Spectra, trigonalis veluti ſpectacula vitri,

55 Septima Facũdia cum ſtella Mercurij, coram Innocẽtio X. cauſas referendo probata.

Giberti [55] eloquium pingens, animiq; colores,
Ingenijq; artes varias. Tibi tempora inauret
Mercuriale aſtrum, quo ſidere ad vltima famæ
Regna viam inuenies, fœlix prædator honorum,
Romuleiq; Patris venabere corda per aures,
Cauſarum momenta ferens, nodoſq; ſolutos.
Alite conſilio ſic ſumma per omnia laudum
Munera, purpureæ volitans ad præmia pallæ,
Tergemino tandem curſum diademate claudes.
Claudite Giberti plaudentia ſidera laudes,
Claudite, ſed Caroli ſub pectore claudite laudes,

56 Omnia decora Borromæa in vno Caroli corde cælantur.

Maiorumq; Minorumq; [56] omnes claudite palmas.
Talia confundens oracula cælaturis,
In Borromæos atauos, Proceresq; nepotes
Flumina virtutum, longos diſperſa per annos,
In Caroli mare purpureum refluentibus vndis,
Cogit Amor, cordiſq; immenſo margine claudit.

D. CA-

D. CAROLI BORROMÆI

Cor Adamantinum.

Carmen II.

POST hæc partem aliam cordis meliore ſagitta
[1] Cælat Amor, figitq; premens adamantis acumen
Altiùs, vt Caroli virtus, altiſſima in vmbris
Fundamenta locans, flammæ ſecura tonantis
Temnat inauratum horrorem, Hercyniaſq; volucres
Frigida, nocturnis vibrantes fulgura pennis,
Quę ſcintillantis famæ aſtra volantia ſignant;
Neu Cyprias formidet aues, in corda ſerenas
E picturata iaculantes Iride flammas.
[2] Propterea, purum aſpicias virtutis aſylum
In Borromæis Carolo conſurgere tectis;
Indè vaporantem puerum aras, ſidera votis
Vincere, conſilijs annos, virtutibus æuum.
Paruulus Antiſtes ſimulata altaria circum
Ludit, ad imperium ſacrorum neſcius hęres
Proludens; [3] aurum longo ſed ſyrmate verrens,
Cenſibus ac titulis auctus, quos diues egeſtas
Numinis extincti transfixo pectore fudit,
Abnegat in primis ſcelerare domeſtica ſacro
Ære puer, [4] manibuſq; æterna æraria plenis,
Immenſos tenui fundo referentia cenſus,
Aggerat, innocuis miſerorum fœta rapinis.
Ditior, argento cana inter lilia creſcens,
[5] Parthenias gazas, & gemmea dona pudoris
Ætheriæ matri ſacrat; at graueolentia matris
Thura Dionææ [6] Ticini mergit in alueum;
Nam propè Ticinus ripas allambit amœnas

1 In altera cordis parte incidit Amor vitam S. Caroli à pueritia ad obitum.

2 Carolus puer domũ in templũ conuertens paruulas ad aras operatur.

3 Adoleſcens & Abbas ſacros cenſus in rem familiarem cõuerti negat.

4 Erogat in egenos.

5 Virginalem cãdorem Virgini maximę gratiſſimum, illibatum tuetur in

6 Academia Ticinenſi

Lacte voluptatis, quo naufraga lacte iuuentus.
Sed Cyprio Carolus nunquàm merſabilis amne,
Tantalus haud ſitiens iucunda venena ſecutus,
7 Voluptatũ illecebris non capitur.
Victor, Vlyſſæâ fœlicior arte, [7] canora
Spicula Syrenum geminato corde refringit,
Virtutum incolumes vectans ad ſidera merces.
Victori has inter palmas Aganippidos vndæ
Cultrices recinunt non iàm Pæana ſorores,
Sed ſuper ætheriæ Charites, Syrenes Olympi,
8 Oracula confuſanea inſcribit.
Herculis Inſubrici laudes, & facta reſultant
Æternis inciſa notis. [8] Vt prima iuuentæ
Bella triumphauit, cæciq; Cupidinis arcus
9 Carolus Card. Contẽptor gloriæ opumq; largitor.
Fregit: [9] vt igniuomas Ætnas extinxit honoris,
Fumea Romuleo glomerantes nubila cælo,
Eſuriemq; ſitimq; auro fluitante rigauit
Numen egenorum. Magno ſalue Hercule maior
Alme puer; Tu Tænareos inuicte colubros
10 Archiepiſcopus Hęresim expugnans.
Lacteolis frangis manibus: Tu Cypria mactas
Monſtra voluptatum, dulci ſaturata veneno:
Tu fœcundam [10] hydram ſcelerum ſeptemplice ſylua
Cædis ab Inſubrię ſyluis, tuq; Itala Tempe,
11 Religionem coronat.
[11] Templaq, florentis virtutis odoribus afflas.

Talia geminanti cælat modulamina corde
Muſicus, & cælator Amor, tantumq; volumen
Virtutum, Iliadem nuceo velut orbe, coronat.
12 Carolus virtutibus ac doctrinis excultus, Pij IV. nepos è ſorore purpura donatur.
Intereà Carolo albenti, redimita liguſtris
[12] Virtus, ac triplici florens Sapientia lauro,
Mediceiq; Pij conſanguinitate rubenti,
Sidonias veſtes, ac ſceptra Quirina ferebant,
Candida quæ rubris præfulgent Regibus, aulam
13 Argentea claua, in qua ſtemmatis Borromæi ſigna, Sol, ſapientiam refe. és S. Caroli.
Dum Vaticanam flammato ſyrmate inundant,
Aſpera ſed varijs argentea ſceptra figuris.

Sol Borromæus [13] ſceptro ſurgebat ab alto,
Accendens virgam radijs, floremq; comantem,
Quem ſuper ardebat trinis diadema coronis,

Claue

Claue decuſſatum gemina, clypeumq; premebat,
Mediceos referentem orbes, & lilia in orbe.
[14] Corniger at ferus, intento qui prælia cornu
Miſcet, Virgineas inter placabilis vlnas,
Atq; [15] coronatus longa ceruice Camelus
Succollans pondus, regalia fræna regebat,
Hinc Labor, ora madens pretioſo rore, rubeſcens
Hinc Pudor ad ſolem, qui ſpumea vincla retorquens,
Mulcebatq; ferum, nec formidabat acutum
Terrorem capitis, ſolum contrà omnia telum
Arma Cupidinei Martis, Veneriſq; venena.

14 Rhinoceros pudicitiam.
15 Camelus coronatus laborem virtutis pretioſum indicans.

Murice flagranti gemino, roſeiq; pudoris,
Romuleiq; oſtri, Rex Vaticanus habendum
[16] Paſtorale dabat ſceptrum, ſacramq; thiaram
Inſubrici templi Carolo, quò protinùs aulâ
Romuleâ erumpens, plaudentibus inuolat aſtris,
Agmine virtutum ſeptus, laudumq; coronis.

16 Archiepiſcop. Mediolanenſis eligitur.

Proxima, Sidonijs quæ cincta ſuperbia flammis,
Sole vehebatur iactantior, aurea verrens
Aſtra comis, terraſq; ardenti ſyrmate adurens,
[17] Decolor ante faces Caroli, ac detonſa, niuales
Carpere iam montes gaudet, longiſq; cremari
Solibus, atq; humili poſthàc virtute ſuperba,
Phœnicis vultu cineres pallente referre,
Dedignata hominum plauſus, cæcumq; theatrum.

17 Inuiſit Dioceſim, vſtulatus Sole, & loca aſpera conſcêdit.

[18] Indè refloreſcit, qualis Berecynthia, mater
Nunquam effœta Deûm, ſacris Heroibus aucta
Relligio, lauriſq; nouis vmbrata comarum.

18 Pietatem collapsã in Eccleſia Mediolanẽſi reſtituit.

Ponè Tridentinum videas vndare theatrum
Concilio Regum, quos infula ſacra coronat.
Tanti quid Carolus iuſtiſſima cura ſenatus?
Illius Inſubriæ diuina [19] oracula præfert,
Reginamq; alacrem iuga ſub cæleſtia mittit;
Quin etiam Inſubres ſacrarum dulcia legum
Cogit regales hæc mandere fræna dracones,

19 Tridentini Cõcilij decreta recipi iubet in Eccleſia Mediolanenſi.

 Qui

Qui quondàm humanos mandebant dentibus artus:
Pro templis vigilum ſpumantia labra leonum,
Romula vincla pati, ſacriſque rigere lupatis
Arctoaſq; feras, & monſtra biformia Rheni.
[20] Poſt hæc, rectores templis Heluetia mater
Quos parit, Inſubriciſq; aris quos diua togatos,
Relligio adſcribit, [21] doctæ Pietatis alumnos,
[22] Et quam Nobilitas Ticini mittit ad vrbem,
Virtutumq; auidam doctrinarumq; iuuentam,
Conuiuas, recipit menſis, [23] latibuſq; ſuperbis,
Amphitheatrali quibus atria condita luxu,
Fultaq; marmoreis pendent laquearia ſyluis.
Talia molitum, ſacrarum culmina rerum,
[24] Non procul, antè aras deiecto corpore, Cælum
Peruolitantem animo, & ſuperi auguſtale ſenatus,
Suſpiceres Carolum, media inter millia Diuûm,
Qui quondàm Inſubricas clypeatis cordibus aras
Defenſas dederant, ſyluis palmaribus auctas:
Nunc autém, excubiæ illuſtres, ex æthere templa
Propugnant paritér, cælumq; tonantia contrà
Tartara; ſidereis iaculantur fulmina dextris.
Eccé autém Caroli Superos in vota vocantis
Incuſtoditos [25] prędo laruatus in artus,
Sulphureum ſemen, mortiſq; volatilis orbes,
Fulmineaſq; animas ſub viſcere claudit aheno,
Excluditq; tonans, & fata volantia laxat.
Fulmine quanquam illo pernicior Ales ab aſtris
Propugnator adeſt, Carolum circumdare viſus
[26] Ex adamantęis conſerto tegmine ſquamis.
Plumbea mors veniens, at ſegnior, [27] alite plumbo
Liuida candenti delibat vt oſcula tergo,
Vulneris oblitum deponit inutile fulmen.
[28] Proditor effugiens virides irrumpit in vmbras,
Sed prædam aligeram laqueo illætabilis arbor
Suſpenſam tenet, abruptis & faucibus eſcam

20 Collegiũ Helueticum:
21 Seminarium Mediolanenſe,
22 & Collegium Borromæũ Ticinenſe fundat,
23 & dicat,

24 Dum orat in Sacello ante aram, totus in cælo ineſt.

25 A ſicario plũbea glande percutitur immotus.

26 Diuina virtute munitus, non
27 læditur, tergo leui liuore notato.
28 Sicarius profugus tandem ſuſpendio necatur.

Por-

Porrigit alitibus, quos eſt imitatus aduncos.
Non ſecus ac tenuit quercu frondente fugacem,
Retibus auricomis captum Dauidis amorem
Pendula mors, triplici transfixum pectora ferro,
Raptantem ſceptra, atq; aurum crinale parentis.
Vt verò in terras animus demigrat Olympi
Hoſpes, pallenteſq; metus, ſcriptoſq; dolores
In ſocijs Carolus legit, atq; in ſyrmate glandes
Vulnificas videt innocuas, tum ſe Ægide cinctum
Miratur ſuperâ magis, vndè imbelle ſine ictu
Fulmen, adoranti ſimile ad veſtigia lapſum eſt.
Munere pro tanto quæ vectigalia Diuis
Incolumis referat gratarum pręmia laudum?
Corda refert, [29] peſtiq; refert deuota futuræ,
Seruatamq; animam noua per diſcrimina ducit.

29 Mediolani Peſtilentiæ graſſãti ſe deuouet.

En ſcelerum vindex tantorum, è faucibus Orci
Erumpit miſeranda lues, ac lethifer annus,
Curruſq; ac tumulos ſpolijs feralibus implens,
Clade triumphali grauidas bacchatur in vrbes:
Iamq; ſepulchretum Inſubria eſt, nec ſufficit vna
Mortibus innumeris: ſaturata cadauere tellus
Funera funeribus fœcunda regerminat, vndè
Mortis acerba ſeges, falci matura, reſurgit.

Quid Borromæus? [30] Diuinæ pabula frugis
Deproperare gregi, atq; animis extinguere peſtes,
Semina [31] culparum fibris conuellere ab imis,
Semina in omnigenas latè creſcentia pœnas,
Immenſam in ſegetem, mortiſq; vndantia meſſes.

30 Peſte infectis Sacramẽta miniſtrat.

31 Peſtis cauſas extirpare flagitia contendit.

Incipe ſculptor Amor, Carolum cælamine cordis
Sacra viatorem [32] Superûm ad delubra referre
Suppliciter mæſtum, pluuijſq; doloribus vrbem
Luſtrantem, vt geminæ ſuperet contagia peſtis,
Sanguinis alluuie, & lachryma victrice triumphet.
Præſulis informi ceruicem necte monili,
Funeream q; Crucem manibus, fixæq; ſalutis

32 Publicam Supplicationẽ inſtituit, ad templa nudis incedens pedibus,

Clauum

Clauum oneri dulcem pœnis fœlicibus adde.

33 Ferreo cruentatus offendiculo.

[33] Templa ſalutantis veſtigia figat acutus
Nuda, cruenta, chalybs, riuuſq; per ora volutus
Præcipitet, roſeus torrens per ſtrata viarum
Dum fluitat, vulnuſq; magis crudeſcit eundo.
Indè cruentato victorem ex vngue leonem,
Limina templorum, diuinaq; iura tuentem,
Finge triumphantem, peſtiſq; trophœa prementem,
Lethiferiq; anni Cocytia monſtra fugantem.

34 Alia vitiorum peſtis in vrbe graſſatur.

[34] Spumans peſte alia, Stygis inſtar turbidus amnis
Æſtuat Erydanus, culpiſq; offundit amaros
Eliadum fletus: tùm Populus alba nigranti
Funere veſtitur, triſtiq; vmbrata cupreſſu
Littora funereas immergunt fluctibus vmbras.
Nàm Mediolanum, tumido velut æquore, nauis
Fluctibus vndantum ſcelerum iactatur in aſtra,
Finitimæq; Stygis nigras euertit arenas.
Nauita ſed Carolus furialibus imperat Euris,

35 Carolus è ſugeſtu in vitia inuehitur.

[35] Eloquio domitans, roſtriſq; tonantibus æſtus.
Iamq; minas Procerum premit, aſſligitq; ſuperbos
Alta flagellantes Virtutum ſidera fluctus:
Vincit opum rabiem Scyllæam, auidaq; Carybdes
Fauce reſorbentes argenti flumina cani,

36 A principibus oppugnatur.

Aurea quod liquidis irrumpit montibus aſtra.
Has inter rupes, & naufragum Scylacęum
Inſubriæ clauum dum Borromæus amico

37 Vt naufragiũ animarum euitet, iactum facit diuitiarum in pauperes; 80. millia aureorũ annuorum à ſe abdicat, Vritani Principatus pretium ad 40. millia aureorũ in pia opera erogat.

[36] Sidere nauta regit, noua conſpirata repentè
Aulica tempeſtas, peſtiſq; immanior vrget
[37] Vndiq; naufragia, præſenteſq; vndiq; mortes,
Exulibus rapiens cælum Virtutibus, atq;
Eiectantem ignes reſerans in fluctibus Orcum.
Quid Carolus? Votis puppim leuat ima tenentem
Tartara, [38] pallentes gazas, ignobile pondus,
[39] Romuleos cenſus, [40] Vritanamq; coronam
Auri mole grauem, & gemmarum ſole ſuperbam

Deijcit

Deijcit in fluctus; tum ſe quoq; deuouet altis
Nauiculator aquis (qualis Niniuita viator
Præda procellarum) pœniſq; vltricibus artus,
Naufragioq; rubro mergens, vt deſinat vltrà
Iactari Inſubria, & nauis ſuper æthera ſurgat,
Decedente Argo, portu ſtellante recepta,
Virtutum ſpolijs, Diuûmq; ſuperba triumphis.

D. CAROLI BORROMÆI

Cor adamantinum.

Carmen III.

NVnc age ſculptor Amor, tacitos adamante loquaci
[1] Tot peregrinantis Caroli ne linque labores.
Vade per Inſubricos volucri cælamine [2] montes,
[3] Allobrogumq; aulas, perq; aurea templa [4] Quiritum.
Et maris Adriaci regnatam Regibus [5] vrbem.
Audior. En Carolum in gemma, pro murice, veſtit
Pallentem violæ ſimulanti [6] exomide florem.
Pro paſtorali ſceptro, peregrina viatrix,
Sacrum fulcit iter gradientis Præſulis haſta,
Ordine quem bino, duodeni, longa ferentes
Virgea fulcra manu, Taurini ad templa ſequuntur.
Iamq; propinquanti fortunatiſſima cultrix
Sindonis, extinctam ſpirantis imagine vitam,
Vrbs Taurinenſis [7] Laurenti exponit ad aras
Agni ſanguineum ſpolium, vitæq; trophæum,
Vellus inundatum diuini muricis amne,
Amne ſed aurifero, cui pallidus inuidet Hermus:
Vellus inauratum diuini ſanguinis auro,
Quod clauorum acies, manuumq; pedumq; fodinis,
Et flagra foderunt humeris; & lancea coſtis,

1 S. Carolus ad
2 montē Varallū:
ad S. Sindonē
3 Taurinum, Ro-
4 mam anno Iu-
bilæi, & Vene-
5 tias peregrina-
tur.
6 Cum veſte pe-
regrinorū pro-
pria.

7 Dux Sabaudus
S. Sindonem in
templū S. Lau-
rentij, transla-
tam exponit.

Quæ liquidùm argentum lacero de pectore fudit
Numinis in pretium effuſi, pluuiamq; ſalutem.

8 Mãtuæ ſanguis Chriſti adoratur,
9 Neapoli Spina,
10 Pariſijs Corona Spinea,
11 Mediolani clauus, Romę vul-
12 tus cruentus, & lancea.
13 Hæc omnia, aliaq; plura in S. Sindone.

Iactet olorino lætiſſima carmine [8] Mantho
Theſaurum ingentem, diuini ſanguinis oſtrum,
Vnam [9] Parthenope ſpinam, ſpiniſq; coronam
Sanguineis textam Regina [10] Lutetia iactet,
Fortuna [11] Inſubriæ clauo ſit fixa ſalutis,
Diuini effigies vultus, & lancea cordis
Hoſpita, [12] Romulidûm ditent æraria & aras.
[13] Sindone tu ſola, tantarum munera laudum
Cuncta refers, laceros extincti Numinis artus,
Spinaſq; clauoſq; haſtamq; cruore rubentem,
Allobrogum Regina, Dei fidiſſima funus
Textile ſeruando, & ſpolium palmare ſalutis.
Lætitiã hæc inter muris effuſa per agros
Obuia prorumpis, plenis denſiſſima caſtris,

14 S. Carolus à Duce Sabaudię cũ proceribus, & cohortibus equitum obuio excipitur.

[14] Regalemq; Ducem Carolo, Proceresq; Sabaudos,
Atq; equitum turmas præmittis. Ciuica tectis
Excita tempeſtas, populariſq; obruit vnda
Viſendi Carolum ſtudio, quem turbine aheno
Agminis armigeri clauſum, denſamq; per vrbem
[15] Lumina figentem terræ, cælumq; prementem
Supplicibus votis Laurenti ad limina ducunt.

15 Defixis oculis intra denſiſſimam multitudinẽ orans progreditur.

Illic oranti flammarum in Sole theatrum
Numinis extincti, miſerandaq; ſcena dolorum
Panditur, albentis radians è Sindonis vmbra.
Corporis exanimi duplex aperitur imago:
Anterior, cælum frontis, diuinaq; letho
Sidera clauſa refert, clauorum grandia palmis
Ora decuſſatis, pedibuſq; patentiã monſtrat,
Grandius, & lacero laxatum pectore vulnus.
Poſterior dorſum effigies, humeroſq; natantes
Tempeſtate flagellorum, ac torrente cruoris,
Atq; comarum vndas in lactea terga refuſas
Exhibet, at roſea ſpinarum cæde rubentes.

Hæc

Hæc Borromæus, dum cordi, oculoq; fideli
Fixa, [16] quaterdenis ſpectacula perlegit horis,

16 Horas 40. coram S Sindone Chriſti patientis monumenta recognoſcit.

Horret carnifices diuinæ frontis honores,
Atq; voluptatum peracuta roſaria noſtris
Tempora Cælicolûm Regis lacerantia dumis.
Ore ſed in roſeo, puroq; in Sole genatum
Sputamentorum maculas dum luſtrat, & ampla
Spiramenta pedum manuumq;, & cordis hiatum
Ingentem, ac toto laſſatas corpore mortes,
Totus inardeſcit, gemino ſed [17] ab igne, doloris,

17 Liquatur in lachrymas.

Priſca recudentis, noua corda creantis Amoris!
Quale aurum, argentiq; niues fornace liqueſcunt,
Inq; hominis vultum, Diuûmq; animantur in ora:
Talis inextincto, ſuccenſus amore dolorum
Funditur in fletum, viuumq; reſurgit in aurum.
Namq; hominem exutus [18] pœnis imitabile Numen

18 Nouum hominem Chriſtum patientem induit.

Induit, ac lætos diuina è ſtirpe dolores,
Ardet adire hæres, pretioſaq; fata ſubire.
Borromæam animam diuina in vulnera fundit,
Vndè expiratam reſpirat Numinis auram,
Vitaleſq; bibit flammato corde dolores;
Nam diuinorum Carolo ſat vita dolorum eſt.

Vrget opus cælator Amor, Caroliq; viatrix
Relligio, pennata pedes, atq; ignea pectus,
Aduolat ad Regum vitam, regniſq; ſalutem
Cæleſti alloquio; & facundo munere præfert.
Ecce viator adeſt Caroli poſt funera noni
Tertius Henricus: poſito diademate regni
Sarmatici, Gallorum hæres in ſceptra vocatus
Traijcit Inſubriam [19]; Carolus Regi obuius, auro

19 Adit Hẽricum tranſeuntẽ per Inſubriã. Chriſti cõfixi aureã dat Regi effigiem, quem accendit contra Hæreſim.

Ardentem effigiem ſuffixi Numinis affert.
Hanc primam Henrico reduci dat habere ſalutem,
Numinis inſcriptam membris, clauiſq; notatam
Vulnificis, flagris, inaratam, & cuſpide punctam.
Hanc etiam Alcidi Gallo, clauamq; facemq;

In ſeptenam hydram, Rhodani ſub viſcera fellis
Exonerantem amnes, & florida regna necantem,
Porrigit. Haud aliter diros è fronte comætas
Arduus incedens, in florea germina torquet
Regulus, afflatoſq; ignito lumine flores
Funerat: areſcunt ſegetes, & lilia pallent,
Quo ſua cumq; ferox direxit vulnera monſtrum.
Sed Caroli Henricus dono, & cæleſtibus armis
Lethiferos ictus in lumina ſæua retorquet,
Hæreſis vndè cadit, virtutum ſceptra reſurgunt,
Atq; refloreſcunt primæuo lilia vere.

20 Anno Iubilæi Romam adit.

Poſt hæc [20] luſtralem reuolutis orbibus annum
Cernitur anteuolans Romani ad limina templi,
Poſtibus emotis vndè Indulgentia cæli
Amplior exundans, terram alluuione beata
Obruit, extinguitq; ſutura piamina culpæ.
Tum Vaticanæ cæleſtia limina portæ
Ingreditur ſupplex, ſeptemq; perorat ad aras
Septenas contra peſtes. Hinc cætera longè
Ire [21] ſalutatum Diuûm penetralia pergit,
Nudatus plantas, [22] reclinis lumina, & ore
Diuinas recolens laudes, mutuſq; viator,
Luminibuſq; volens captus; nam prona Quiritum
Agmina tranſgreditur, conſanguineoſq; Columnas,
Curribus effuſos, taciturno præterit ore,
Inq; ſalutatos, dum flagitat ipſe ſalutem,
Numinis orator, cæli peregrinus ab aula,
Et ſuperam mendicus opem, veniamq; precatur.
Virtus quanquàm olli diuina æraria fundit,
Famaq; virtutum [23] nudatis oſcula plantis
Cogit adorantes Romanos figere, & oſtrum
Delibare labris. Noſtri quin maximus æui
Scriptorum Cæſar, locupleſq; Baronius author
[24] Munimenta pedum Caroli mercatur opimo
Votorum pretio, quibus ægræ Virginis artus

21 Septem tēpla pedibus nudis inuiſit.

22 Vultu in terram, animo in Deum fixo, ſalutantes præterit.

23 Peregrini tráſeuntis oſculantur pedes.

24 Eius calceos Cardinalis Baronius colit, quibus coram S. Philippo Nerio Energumena cruciatur, & liberatur.

Tangit

Tangit vt obſeſſos Stygio prædone, frementeſq;
Hoſpitibus furijs, procul ignifer exulat hoſtis,
Triſtibus inceſtans vlulatibus æthera, famæ
Splendorem linquens Carolo, ardoremq; reportans
Flammarum in patriam, tenebroſaq; regna doloris.
Iamq; peroratis cauſis cæleſtibus, vrbem
Deſerit, orantemq; moras, miriſq; fugantem,
Laudibus, Inſubriam petit, [25] Adriaciq; profundi
Regnatricem vrbem fœlicibus aduolat Euris.
Rectores Genij, quorum ſub numine latè
Imperium eſt pelagi, tremulis vibrantia flammis
Æquora mirantes, oſtroque igneſcere fluctus,
Sed magis ardentes virtutum fulgure, puppim
Circumſtant alacri obſequio, feſtiſq; ſequuntur
Plauſibus. Ille regit clauum: Hic ſpumantia rumpit
Marmora, tranquilloq; volantibus æquore tonſis
Addit remigium alarum: tum carbaſa ventis
Alter odoratis, Zephyriſq; loquacibus implens,
Perſonat, & lætis ad littora cantibus vrget.
At Venetos alter Proceres, Patreſq; Ducemq;
Conciliat, Carolo faſces vt ſternat honorum
Nomen adoratum, virtuſque ſonora per orbem.
Sic Venetûm cæleſtem vrbem, fundataque fabris
Marmora ſidereis, liquidoq; in marmore templa,
Intrantem, [26] Dux regalis, Patrumque Senatus
Accipiunt Carolum: refugum Reſpublica Regum
Supplicibus colit obſequijs, cui regia Thetis
Subijcit vndantes populos, quam Luna tremiſcens
Thracia, ſanguineumq; rubet, palletque Leonem
Adriacum, Odryſium probrum, gens vna tot annos
Dum replet innumeris Lunatem cladibus orbem,
Cui rapit à Tenedo cornu, partemq; coronæ:
Hæc regale caput Carolo: Hæc pia ſceptra fugaci
Obuia virtuti ſternit, menſaſq; paratas
Regifico luxu. Carolus pro munere grates

25 Ex vrbe Venetias nauigat.

26 Perhonorificè excipitur à Duce & Senatu.

27 S Euchariſtiã populo innumero Bacchanalibus intermiſſis diſtribuit.

Aggerat ætherias, [27] Maieſtatemque Tonantis
Torque catenatum, & nodis Cerealibus hoſpes
Dat libertati Venetæ, populoque redonat
Innumero, qua luce Iouis conceſſa moueri
Agmina bacchantum, poſitis furialibus armis.
Laruiſq;, ambroſiæ ſtipant conuiuia menſæ,
Cœleſtiſq; notæ diuina Falerna propinant.

D. CAROLI BORROMÆI
Cor Adamantinum.

Carmen IV.

EXtremum cælator Amor conclude laborem,
Dum Carolus Venetis erumpens finibus, oras
Inſubricas repetens, [1] Varalli montis in vmbras

1 Varalli montis pia loca inuiſit.

Abditur; vndè dies precibus noctesq; maritans,
Ætheris in patriam Phœnix peregrinus abibit,
O Amor, igne tuo, ac letho rediuiuus amoris.
Eſt locus Inſubrici nemoroſo in vertice montis,
Regia virtutum, & ſtatio fidiſſima Diuûm;
Ædibus, ac templis nam quinquaginta coruſcat
Vndique baccatus,irideſque illuminat vmbras,
[2] Numinis humani vitæ, & patientis amaris

2 Eo in monte, ab Adamo ad Chriſtum ſacra myſteria ſtatuis illuſtrata ſpectantur.

Supplicijs latè ſacer. Hic prædulce leuamen
Curarum Carolo, ac refugæ Virtutis aſylum:
Viuida vbi luſtrat, ſolidis variata figuris,
Vltoris monumenta Dei, monumentaq; Amoris
Fictorum ſimulata manu, ex quo prima malorum
Terra voluptatum, ac pœnis fœcunda virago
Semina concepit, longos paritura dolores,
Altera ni tellus, fœcundaq; Numine Virgo
Aurea virtutum rupturas horrea meſſes

Redderet, humano pariens ſine ſemine Verbum,
Gaudiaq; vndantes latè vincentia fletus.
3 Ergo Damaſcena fictum tellure parentem
Continuò lachrymis Carolus comitatur obortis
Fortunatorum nemorum de ſede fugatum
Exilium in longum, viuumq; in ſæcula funus
Vnius authorem noxæ, æterniſq; caminis
Criminis hæredes populos horreſcit aduri.
Hìc nouus è clauſo telluris Virginis horto
4 Emicat Adamus, veteres qui recreat hortos
Diluuio primi ſceleris, mortiſq; ſepultos;
Namq; hominum ſtirpem diuini ſanguinis vndans
Alluuione rubra, ſoboleſcere cogit aprica
Germina virtutum, maturaq; poma ſalutis.
Cultor adeſt Carolus, qui fletibus irrigat agrum
Inſubriæ, largoq; iubet ſudore fluentem
Fœlices fruges, melioraq; mala referre.
Cætera quis lachrymis æquet ſpectacula montis,
Quæ cælator Amor Caroli ſub corde recudit,
Dum ſacra Varalli ſuperat iuga, & omnia fletu
Alluit, 5 ex horto ad tumulum dum ſingula luſtrat
Supplicia, & ſimulacra faces vibrantia miras?
Chriſtus vbi ſupplex calicem prælibat amarum
Vndique & effuſo ſe proluit amne cruoris,
Hìc dolet, & pauet orator nocturnus in horto,
Vltimaque aggreditur viuæ luctamina mortis,
Singula dum tragicæ relegit ſpectacula noctis,
Dum videt armigeras furias, regemque rapacis
Agminis, & ſceleri tedas, & nuncia pacis
Oſcula, & infandas peſtes in corde ferentem:
Numinis adſtrictas palmas, tractuſq; catenarum,
Indecores alapas, æterno in flore genarum
Sputamenta, flagris ruptos immanibus artus;
Probra ſalutantum, furiatæ ſcommata plebis,
Sceptrum & arundineum, & rubræ ludibria pallæ,

3 Adami fugam è Paradiſo figuratam deflet.

4 Nouum Adamum Chriſtum Paradiſum voluptatis reſtituentem intuēdo, gaudet & dolet.

5 Ab horto ad tumulum Chriſti patientis ſiccis lem in ſacellis hiſtoriam lachrymis proſequitur.

Sanguineumq; oſtrum caput ad veſtigia inundans,
Imperiumque crucis dorſo, regnumque dolorum
Impoſitum capiti, ac ſæuum diadema comarum.
Hæc ſuper horreſcit clauorum cuſpide fixum,
Pocula libantem, ſanie ſpumoſa Liæi,
Structaque barbarico luxu conuiuia fellis:
Opprobrijs donec ſaturum, pœniſque Tonantem,
Exanimum gemit, ad vitæ natale ſepulchrum,
Cui ſubſcribit Amor Caroli [6] morientis amores.
Cælũ claude Amor, & Carolo reclude ſepulchrũ:
Gaudia funde alijs: mihi da æternare dolores
Numinis extincti, ac diuinam viuere mortem.
Sic moritur: fœlixque animus iam nectaris æquor
Nauigat, & palmis cæleſtia cærula verrens,
Inſubriæ clauum in terris moderatur ab aſtris.
Quid Caroli cineres? lachrymarum vndante ſepulchro
Non Phaetentiades decorant, ſed ſceptra tenentes
Siderei Erydani Reges, Regique Sacrorum
Iuſta parentalis certant perſoluere pompæ,
Ac tumulum ponunt. Vitali vt funere merſo,
Marmore ſub liquido, ſolido de [7] marmore Mentes
Clementi poſuere ſacram Oceanitides vrnam,
Sic Borromæo concretum è fletibus amnis
Ædificant læui chryſtallo, atque ære niuali
Vitæ conſimilem tumulum, vitreoque pudori,
Atque adamantæo monumentum æquabile cordi.
His [8] cælaturis cordis gemmantis amorem
Aſpirans Amor ipſe ſuum, pharetraſq; ſagittaſque
Inſerit, & maiora nouat miracula, namque
Poſt pharetram exhauſtam, poſt omnia tela, ſuum cor,
Seque ſagittiferum includit; viuamq; ſagittam
In Caroli cor, & cordis ſub viſcera figit,
Seque cruci affixum, dulciſque trophæa doloris,
Virginis vt Claræ celato in corde rubebant;
Spinea ſerta, rubros clauos, mellitaque fellis
Pocula,

6 Hic accenſus dolore, atque amore, incidit in febrim, & moritur Carolus.

7 Cælites chryſtallino ſepulchro Caroli corpus decorant, quod in téplo Mediol. Maximo miraculo eſt.

8 In corde adamantino ſe ipſum cruce ſuffixum incidit Amor, cum omnibus diuinæ mortis inſtrumentis.

Pocula, virgaſque incidit, roſeaſque catenas,
Et ſpeculatricem diuini pectoris haſtam,
Quadrifidamque crucem, ⁹ nomenque in fronte trabali
Exarat, auguſtum titulis regnantis Ieſu.
Ac velut Ignati Martis cælamine miro
Fixit Amor cordi, iaculoque inſcripſit acuto
Numinis humani nunquam delebile nomen,
Amphitheatrali ſcriptum mirante corona:
Sic Borromęo tranſcribit acumine teli
Nomen Amor cordi, & Braydenſis ad oſtia templi
Erigit, Inſubricis æternum inſigne Camænis,
Quod cognominibus ſocijs addicit Ieſu
Largitor templi Carolus, largitor & arcis
Palladiæ, atque auri, atque huius ſpirabilis auræ,

9 TitulumS. Nominis Ieſu adſcribit, templi Braydenſis ſuſpendit è foribus, quod Societati Ieſu, cũ Collegio à ſe fundato, S. Carolus addicit.

Cætera ſed memori quis carmine pingat Apelles
10 Maxima in immenſo rerum ſpectacula corde,
11 Stemmata, quæ Inſubrico fulgebunt plurima templo,
Sit è Timantæa rediuiua coloribus artis,
Phidiaco aut cælo vitam ſortita perennem
Marmore de Pario: vel fulua ardente metallo,
Candida vel niueo, gemmarumque Iride cincta:
Siuè ſepulchrali chryſtallo adamantis ad inſtar
Æternanda olim vitæ monumenta beatæ.

10 Alia plura Sãctitatis & gloriæ addit monumenta, quæ
11 picturata exponuntur in tẽplo maximo.

12 Sic opus exactum, viuis mirabile formis,
In Borromæas volitans per nubila turres:
Ales Amor defert, multoque accendit opacam
Stratam ſole viam, longo quam ſyrmate lucis
Euerrit fugiens; fluitantia ſidera terris
Aſpicias, noctemq; vndantia flumina lucis,
Quæ ſtellatus Amor ſupero de littore voluit.
Borromæa parens vbi pignore fœta beato
Difficiles partus, iam iam excluſura, pauebat,
Hoſpita Relligio puerum exceptura nitalem;
Atq; ſalutari nimbo merſura ſedebat,
Ad quam Diuus Amor roſeo ſic ore locutus.

12 Elaboratum in cælo cor adamantinum defert Amor in terras.

En

13 Religioni diuinæ donum exoratum tradit.

En promiſſa [13] tibi noſtro ſudata labore
Arma, voluptatis, contraq; Cupidinis arma,
Vulnera mellita, blandaſq; ferentia mortes.
Hoc munimentum, noſtriq; hoc pignus Amoris
Accipe cor, Caroli naſcentis, & inſere cordi,
Quo coniuratas Veneres, & pallida monſtra
Borromæus opum temnat, fumantis & aulæ
Fulgura, & obſcuras nutrit quas purpura flammas,
Ebria ſi faſtu virtutum extinxerit oſtrum.
Dixit & effugiens crinalem euentilat ignem,
Lucis iter ſignans; lactente Galaxia qualis
Candicat argento, ſtellarum fulgurat auro,
Talem Diuus Amor, quatiens per nubila pennas,
Tempeſtatem auri, niueoſq; reſeminat ignes,
Natalemque diem geminato Sole ſerenat.

14 Naſcitur Carolus, cæleſti corde munitur caroq; ſuperis, Inferiſq; infeſto nomine inſignitur.

14 [14] Naſcentem Carolum regalibus excipit vlnis
Sedula Relligio, tenero ſub pectore condens
Cor adamantæum, luſtralique alluit vnda,
Et carum Superis pignus Carolum aſtra ſalutant.
Audijt Aronæ vitreus lacus, audijt omnis
Inſula, & Erydanus geminus terræq; poliq;

15 Audito Caroli nomine, deciduoque cæleſti lumine viſo cõmotus Auernus, Amorem inimicum, immittit in Carolum.

[15] Audijt, ac tremuit Phlegeton vlulantibus vndis,
Emerſumque rogis in terram effudit amorem:
Monſtrum oculis captum, quo non argutior Argus
Spicula vibranti, flammaſque in corda volucres.
Namque ſupercilij cæco iaculatur ab arcu
Vulnera cæca ferens, & funera certa medullis.
Si gemmata faces, & ſpicula corda recuſent,
Corda rapit fibris, & Cypria corda reponit.
Ergo pharetratus pectus puerile Cupido
Aggreditur telis, ſed pectus tela retundit.

16 Nouum cor ex adamante Cyprio affert.

[16] Miſſile cor pharetra Cyprio ex adamante politum,
Peſte Dionæa, Cyprijſque infame venenis,
Expedit (hoc puero parat immedicabile telum)
Arte Cupidineâ, Veneriſq; informe figuris.

Viuida

Viuida namque [17] illic matris ſimulacra nefandæ
Finxerat, & blandam ſub Virginis ore Megæram,
Fronte faces lætas, ignita corallia labris,
Albaque ſanguineis violata liguſtra roſetis
Ore coruſcantem, & Caroli conclaue petentem.
Illic & laceris lymphata licentia frenis;
Et Iocus exultat circum, Luxuſque, Voluptaſque,
Et calamiſtrata, floreſcens fronte Venuſtas.
Tum Ticinenſis [18] facies laruata Mineruæ,
Virgineas, mentita niues, incendia vibrat,
Vt Dodonæis funalia cæca, ſub undis
Merſa, bibunt lucem, gelidiſq; è fluctibus ignes.
Lilia pura genis, labefacta roſaria corde,
Palladis ora gerit, ſed pectore claudit Erynnim.
    Illic cæcus Amor veſtigia cæca regebat
Sampſonis, Salomon illic ſua regna videbat,
Atq; Philiſtæas Helenas Paris alter amando,
Cypria Idumææ referebat funera Troiæ.
Plurima quis memoret, Cyprio quæ in corde notarat
Exoculatus Amor, [19] cæcos in amore furores,
Exanimoſque metus, viuaſque in pectore curas:
Gaudia picta labris, ſculptoſque in corde dolores,
Illecebraſque, doloſque, & dulcia furta pudoris,
Dulcia, ſed fellis dulcedine mixta draconum.
Iamque puer Paphius Caroli ad cunabula fertur,
Et [20] Cyprium tenero cor inſertare puello
Audet. Sed reuolans quot ſpicula cordis ab arcu
Diuus Amor vibrat? Non tot Fenella ſagittis
Tranſadigit Scoti pectus furiale tyranni,
Gemmiferum audentis manibus contingere pomum,
Ingenij crudelis opus, quod plurima tactum,
Hiſtricis in morem, volitantia tela relaxat.
Ergo pulſus amor centena cuſpide fixus
Occidit, occiduumque cor in millena reſultat
Fragmina, vbi pharetras, fractoſque Cupidinis arcus,

Cæſaque

17 In quo mulierculam procacẽ, ad labefactandam Caroli pudicitiam immittendam, finxerat.

18 Ticinenſem Academiam iuuentutis licẽtia, inſaniſque amoribus flagrantem addiderat.

19 Sexcenta alia voluptatis mõſtra, & amoris veneficia incluſerat.

20 Cupido cor infame inſertare in Caroli pectus aggreſſus, ab Amore cæleſti repellitur.

Cæſaque Syrenum tumidis diſtenta venenis
Vbera, vbi Veneres, infandaq; monſtra videres,
Et ſcelerum truncas inhoneſto vulnere formas,
Effuſamque luem, & Cocytia flumina flammæ.
Tanta ſeges latuit Cyprio ſub corde malorum.
Borromæe Puer ſic [21] naſceris vltor amorum,
Corde adamantæo plenus, niueoque pudoris
Diluuio vndantes cunas pro lacte, coronas.
Borromæe Puer ſic naſceris, Hercule maior
Ex præfocatis glomerans diadema colubris,
Virtutiq; trophæa tuæ cunabula ponis.
Borromæe Gigas ſic naſceris, atq; ſacrorum
Palmares animos, ac gemmea corda gigantum,
Corde incluſa tuo immenſo ſub pectore condis.
Ergò age, parua licét, noſtra excipe vitrea corda,
Quæ votiua tuis vltrò ſuſpendimus aris:
Sed cor Inſubriæ magnum, magno inſere cordi,
Carmine ſignatum iaculo ſcribentis Amoris.
In corde Inſubriæ Carolus cor amabile viuit:
Viuit & in Caroli fœlix Inſubria corde.

21 Sic natus eſt Carolus puriſſimo corde fortiſſimoq; contra terrores amoreſq; munitus.

F I N I S.

PUBLIC. ... [stamp]